

Ditt företag och miljömålen

möta
Miljösamverkan Östergötland

Interna miljömål är ofta motorn i förändringsarbetet för både små och stora företag. Det finns även miljömål för Sverige som nation, liksom regionala miljömål i alla län. Med den här broschyren vill vi ge dig som företagare i Östergötland inspiration och exempel på hur du med ledning av nationella och regionala miljömål kan stärka ditt företags miljöarbete.

Broschyren är framtagen av MÖTA, Miljösamverkan Östergötland. Detta är ett samarbete mellan länets 13 kommuner och Länsstyrelsen. Läs mer på www.mota.se

Vi önskar dig en intressant läsning och lycka till i miljöarbetet!

INNEHÅLL

Miljöarbete skapar möjligheter	3
Miljömålen och miljöarbetet	4
3 X miljöarbete i praktiken	6
Fergas	6
Fågelsta Åkeri	7
Linköpings Tryckeri	8
Minska din miljöpåverkan	9
Inköp	10
Kemikalier och farliga ämnen	11
Energi	12
Transporter	13
Buller	14
Avfall	15
Utsläpp till luft	16
Utsläpp till mark och grundvatten	17
Vatten och avlopp	18
Mer information	19

Ditt företag och miljömålen

Utgiven av Miljösamverkan Östergötland, 2010

Författare: Per Strannelid/Finspångs kommun, Helga Nyberg och Michael Werthén/Linköpings kommun samt Jenny Lindqvist/Länsstyrelsen Östergötland. Texten baseras på en broschyr från Länsstyrelsen i Västra Götaland. Foto: Länsstyrelsen Östergötland (s 3,9,11,15,17), Michael Werthén (s 6,7,8), Cia Lindqvist/Mediahavet AB (s 10,12), Göran Billeson (övriga bilder)
Illustration: Tobias Flygar
Layout: Mediahavet AB, Tryck: Danagårds Grafiska
Beställning och information: Kontakta författarna

MILJÖARBETE SKAPAR MÖJLIGHETER

De miljökrav som företagen lever under innebär inte bara behov av insatser – de ger även nya möjligheter.

Ett välfungerande och positivt miljöarbete är en viktig framgångsfaktor för företaget. Att ligga steget före och vara medveten om miljöfrågornas potential ger konkurrensfördelar samtidigt som nya idéer skapas.

Antalet företag som arbetar med miljöfrågor i någon form ökar ständigt. I företagets miljöarbete är det viktigt att formulera interna miljömål, som är tydliga och möjliga att uppnå. Det är också viktigt att målen formuleras så att de kan följas upp i takt med ett aktivt förbättringsarbete. Ett bra verktyg för detta är att införa ett miljöledningssystem. Att kartlägga och minska sin miljöpåverkan är också nära kopplat till Miljöbalkens krav på egenkontroll. Miljöanpassning av verksamheten leder oftast till effektivisering och sänkta kostnader. Dessutom är miljöanpassade produkter efterfrågade på marknaden och nya affärsidéer kan födas.

VINSTER AV ETT AKTIVT MILJÖARBETE I FÖRETAG

Nya möjligheter och ökad attraktionskraft

- Aktuella miljöfrågor kan skapa behov av nya produkter, varor och tjänster
- Ökade möjligheter att nå nya marknader
- Ökad trovärdighet kan användas i marknadsföringen
- Positiv uppmärksamhet i media och på aktiemarknaden

Lägre kostnader och högre effektivitet

- Effektivare användning av energi och material
- Minskade skaderisker för miljö och hälsa

Förbättrad internkontroll

- Bättre kontakt med myndigheter
- Enklare att följa aktuell lagstiftning
- Bättre förutsättning att möta framtida miljölagstiftning
- Enklare att möta kunders krav

MILJÖMÅLEN OCH MILJÖARBETET

En enig riksdag antog 1999 femton nationella miljömål. Senare tillkom ett sextonde mål. Miljömålen fungerar som riktmärken för den svenska miljöpolitiken och för miljöarbetet i hela samhället. Syftet är att lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta.

DE SEXTON MILJÖMÅLEN ÄR:

1 Begränsad klimatpåverkan	10 Hav i balans samt levande kust och skärgård
2 Frisk luft	11 Myllrande våtmarker
3 Bara naturlig förurning	12 Levande skogar
4 Giftfri miljö	13 Ett rikt odlingslandskap
5 Skyddande ozonskikt	14 Storslagen fjällmiljö
6 Säker strålmiljö	15 God bebyggd miljö
7 Ingen övergödning	16 Ett rikt växt- och djurliv
8 Levande sjöar och vattendrag	
9 Grundvatten av god kvalitet	

Alla viktiga åtgärder för att nå miljömålen ska vara genomförda till år 2020

Företag, myndigheter och andra organisationer inom olika samhällssektorer ska ta ansvar för miljöfrågor inom sina verksamhetsområden. Landets länsstyrelser har det övergripande ansvaret för det regionala miljömålsarbetet och ska verka för att miljömålen får genomslag i länet. För lokala miljömål har kommunerna ett övergripande ansvar.

Företagen har en central roll i arbetet med att nå miljömålen. Det enskilda företags insats är mycket viktig för att nå miljömålen och åstadkomma ett ekologiskt hållbart samhälle.

Ju fler vi blir som arbetar tillsammans mot samma mål desto större möjligheter har vi att lämna över en bra miljö till våra barn och barnbarn.

MILJÖMÅLEN **UNDERLÄTTAR** FÖRETAGENS MILJÖARBETE

Vare sig ditt företag är litet eller stort är det viktigt att känna till miljömålen.

Genom att man utgår från de regionala och nationella miljömålen blir det lättare att möta myndigheternas krav, samtidigt som miljöarbetet blir effektivare. Åtgärder med syftet att nå miljömålen kan dessutom ge sänkta kostnader för företaget, genom effektivare resursutnyttjande och minskade risker.

Ökad förståelse

Kopplat till miljömålen finns ständigt uppdaterad kunskap om miljösituationen i länet och landet. Det kan ge ett bra stöd när du sätter upp interna miljömål för din verksamhet. Ökad kunskap om miljösituationen ger ökad förståelse för företagets egen roll i miljöarbetet.

Bättre kontakt med myndigheter

Miljömålen har ingen formell rättslig status, men är väg-

ledande vid myndigheternas tillämpning av miljöbalken och andra lagar. Miljömålen kommer till användning exempelvis vid tillståndsprövning, tillsyn och villkor för miljöfarlig verksamhet samt godkännande av miljökonsekvensbeskrivningar.

Helhetssyn

Miljömålen tar ett helhetsgrepp på miljöområdet och kan fungera som en checklista för hållbar utveckling. Att utgå från miljömålen hjälper dig att få en enkel överblick över företagets miljöpåverkan.

Grund för jämförelser

Företaget kan använda miljömålen som grund för värderingar och jämförelser av det egna miljöarbetet i förhållande till andra företag. Ett miljöarbete väglett av miljömålen kan också användas vid marknadsföring och information till intressenter.

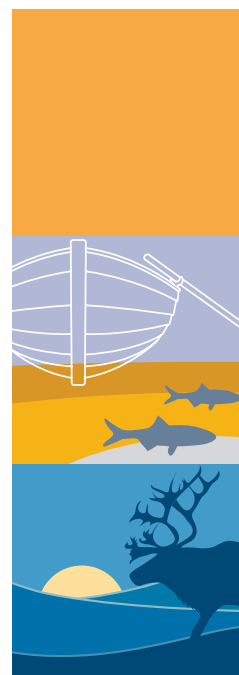

LÄS MER

Mer information om miljömålen hittar du på:

Länsstyrelsens webbplats; www.lansstyrelsen.se/ostergotland

Miljömålsportalen; www.miljomal.se

3x MILJÖARBETE

Fergas

» | **Energikartläggningen
var värdefull**

Vilka är ni?

Fergas AB är en mekanisk tillverkningsindustri som tillverkar fläktar och fläktsystem i tunnplåt och aluminium. Företaget har 100 anställda i Linköping och verksamhet finns även i Kina och USA.

Hur jobbar ni med miljöfrågor i ert företag? Vilka fördelar upplever ni av miljöarbetet?

Genom miljöledningssystemet (ISO 14001) görs återkommande revisioner vilka driver ett arbete mot ständig förbättring. Omvärldsbevakningen är viktig. Energikartläggning av verksamheten har skett i samarbete med Linköpings universitet med värdefulla åtgärdsförslag som följd. Företaget sorterar avfall och farligt avfall på ett strukturerat sätt.

Vad har varit drivkraften?

Drivkraften grundar sig från början i en engagerad företagsledning och sedan är kundernas krav och synpunkter viktiga som drivkraft. En faktor som har gjort stort avtryck är lagkraven. Även företagets ständiga strävan att minska materialförbrukningen bidrar till minskad miljöpåverkan från verksamheten.

Vilka miljömål är viktigast att jobba emot i ert företag?

De viktigaste områdena är transporter och produktionens materialförbrukning.

Har ni några tips till andra företagare som vill förbättra sitt miljöarbete?

- Jobba strukturerat och undersök vad som ingår i processen.
- Engagera personalen och återkoppla resultatet av miljöarbetet.
- Identifiera miljöaspekter, vilket innebär att man måste gräva in i minsta hörn för att få med allt.
- Plocka bort slentrianmässiga "bra-att-ha" saker.

Frågorna är besvarade av Eje Carlsson, kvalitets- och miljöansvarig.

I PRAKTIKEN

Fågelsta Åkeri

**Alla avdelningar
måste vara med**

Vilka är ni?

Fågelsta Åkeri & Frystransporter AB är ett åkeri som utför godstrafik i Småland och Östergötland. Företaget har ett fyrtiotal lastbilar som kör dagligen, främst från Jönköping, Linköping och Norrköping till Stockholm. Företaget har 125 anställda.

Hur jobbar ni med miljöfrågor i ert företag? Vilka fördelar upplever ni av miljöarbetet?

Miljöarbetet bedrivs med hjälp av ett miljöledningssystem (ISO 14001). Företaget har en tydlig uppföljning av miljöarbetet och kommunicerar resultaten till alla anställda. Alla avdelningar i verksamheten måste vara med! Omvärldsbevakning inklusive teknikutveckling sker ständigt. Arbetet med att ständigt förbättra sig bidrar till att optimera verksamheten.

Vad har varit drivkraften?

Miljöarbetet etablerades tidigt från företagsledningens sida och detta har etablerat en stark miljömedvetenhet inom företaget. Ständig förbättring kostar inte, det ger besparingar!

Vilka miljömål är viktigast att jobba emot i ert företag?

Först och främst handlar det om att minska företagets belastning i form av luft-, mark- och vattenföroreningar. I praktiken handlar det om att uppgradera till högre Euro-klassning vid fordonsbyte, minskad bränsleförbrukning och minskad förbrukning av däck genom effektivare transporter.

Har ni några tips till andra företagare som vill förbättra sitt miljöarbete?

- Det är viktigt att sätta realistiska mål. Klargör syftet med miljöarbetet för alla inblandade och tala om hur/varför det är viktigt, gärna genom praktiska exempel.
- Kommunicera ut att företaget jobbar med miljö till kunder och andra kontakter.
- Titta aktivt framåt och håll er uppdaterade på vad som händer i branschen (omvärldsanalys).

Frågorna är besvarade av Tommy Rundberg, verksamhetschef.

Linköpings Tryckeri

» Miljöarbetet har gett en effektivare verksamhet

Vilka är ni?

Linköpings Tryckeri AB (LTAB), med nio anställda, erbjuder produkter och tjänster inom både offset- och digitaltryck med mera.

Hur jobbar ni med miljöfrågor i ert företag? Vilka fördelar upplever ni av miljöarbetet?

LTAB jobbar med miljöfrågorna med hjälp av ett miljöledningssystem (ISO 14001). Miljömässiga resultat är bland annat minskad kemikalieförbrukning och energibesparingar. Miljöarbetet har även bidragit till effektivare verksamhet samt arbetsmiljövinster.

Vad har varit drivkraften?

En tydlig drivkraft är önskemål och krav på miljöcertifiering i offentliga upphandlingar. Med hjälp av miljöcertifieringen har det blivit lättare att visa att företaget jobbar med miljö.

Vilka miljömål är viktigast att jobba emot i ert företag?

LTAB jobbar framför allt med att minska företagets energi- och kemikalieanvändning.

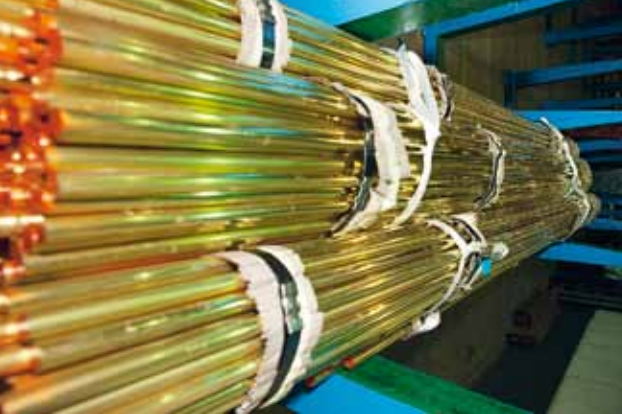
Har ni några tips till andra företagare som vill förbättra sitt miljöarbete?

- Inventera verksamheten och strukturera miljöarbetet.
- Gå hela vägen ut och certifiera miljöarbetet.
- Kontakta branschorganisationen för värdefulla tips.

Frågorna är besvarade av Thomas Holm, VD.

MINSKA DIN MILJÖPÅVERKAN

På de följande sidorna utgår vi från vanligt förekommande miljö-
påverkan från företag, som exempelvis utsläpp till luft, mark och
vatten. Vi lyfter också frågor som inköp, energi och transporter.
Dessa områden har stor betydelse för hur vi ska kunna skapa ett
ekologiskt hållbart samhälle samtidigt som det finns en stor po-
tential för ekonomiska besparingar. Inom varje område visar vi på
viktiga åtgärder för att minska företagets miljöpåverkan - tips och
förslag på hur just du kan bidra till att nå miljömålen. Alla företag
kanske inte kan ta sig an varje åtgärd i listan, men som det brukar
heta: Alla kan göra något!

Inköp

Vilka inköp som görs är en nyckelfråga i företagets miljöarbete och kan få stort genomslag på marknaden. När efterfrågan på miljöanpassade varor och tjänster ökar, så ökar också utbudet. Ju större kund desto större påverkan, men varje inköpare gör viktiga val och många inköp ger tillsammans en stor drivkraft. Förutom miljöfördelar kan miljöanpassade inköp ge sänkta kostnader för ditt företag genom högre resurs-

effektivitet och minskade risker.

Ett företag köper in många olika varor och tjänster, allt ifrån råvaror till resor. Det finns stora möjligheter att ställa krav dels på produktens miljöprestanda, dels på leverantörens miljöarbete. Utbildning av inköpare och annan berörd personal är en grundsten i miljöanpassningen av företagets upphandling.

HUR KAN NI GÖRA?

- Kartlägg inköpsrutiner (vem, hur, hur ofta?) och gör en strategi för miljöanpassade inköp utifrån företagets miljöutredning och miljömål.
- Utbilda inköpare i miljöanpassad upphandling.
- Använd Miljöstyrningsrådets verktyg för miljöanpassad upphandling.
- Ställ miljökrav vid inköp av transporter. Ställ krav på järnvägs- eller båttransporter, samordnade varuleveranser, transportsnål ruttplanering och förnybara drivmedel. Se vidare avsnittet Transporter.
- Ställ miljökrav vid inköp av energi. Ställ krav på miljömärkt el, energieffektiva maskiner, fordon och annan utrustning. Se vidare avsnittet Energi.
- Ställ miljökrav vid inköp av kemikalier. Ställ krav på att det ska finnas säkerhetsdatablad samt information om ersättningsprodukter som medför mindre risker för hälsa och miljö. Se vidare avsnittet Kemikalier och farliga ämnen.
- Kräv miljömärkning av oberoende part för vanliga inköp som el, papper, trycksaker, rengöringsmedel, datorer, textilier, möbler, livsmedel med mera. (Enligt lagen kan man ställa krav på att produkten uppfyller kriterier för miljömärkning, men inte på vilken märkning som ska användas.) Exempel på etablerade miljömärken är Svanen, Bra Miljöval, EU-blomman, KRAV, TCO-märkningen av kontorsutrustning och FSC-certifieringen av skog.
- Vid inköp som är specifika för just ert företag, exempelvis råvaror, är det lämpligt med ett närmare samarbete med leverantören. Analysera vad som kan ändras. Går det att använda återvunnet material? Går det att använda material som har mindre miljöpåverkan?
- Kräv certifierade miljövarudeklarationer av produkter och tjänster ni köper in. EPD, Environmental Product Declaration, är ett frivilligt system för information om produkters och tjänsters miljöprestanda.

SÄRSKILT RELEVANTA MILJÖMÅL:

Begränsad klimatpåverkan	Minskade utsläpp från energianvändning och transporter
Frisk luft	Minskade utsläpp från transporter och processer
Giftfri miljö	Säkrare användning och minskad produktion av kemikalier

Kemikalier och farliga ämnen

Kemiska produkter tillverkas och används i allt större antal och mängder. Giftfri miljö är därför ett av de miljömål som bedöms bli allra svårast att nå både i Östergötland och i Sverige som helhet. Omsättningen av varor i samhället har ökat enormt de senaste årtiondena. För att vi ska kunna åstadkomma en miljö fri från skadliga kemikalier är det viktigt att förbättra kunskapen om vilka kemiska ämnen som finns i de varor som säljs på marknaden. Hälso- och miljörisker kan uppstå vid hantering av kemikalier. Även många olika typer av produkter kan

leda till spridning av kemiska ämnen, medan de används eller när de blir avfall.

Vissa kemiska ämnen har särskilt farliga egenskaper. De kan framkalla cancer, skada arvsmassan, vara skadliga för fortplantningen eller ha lång nedbrytningstid och ackumuleras i näringskedjorna. En mycket grov uppskattning visar att ett par tusen sådana ämnen finns i användning. Företagens kunskaper om och insatser för säker kemikaliehantering har stor betydelse för att målet Giftfri miljö ska kunna nås.

HUR KAN NI GÖRA?

- Gör en inventering av de kemiska produkter ni använder och skapa en kemikalieförteckning på ämnesnivå. Uppdatera förteckningen regelbundet med produkternas hälso- och miljöeffekter och klassificering.
- Förbättra kunskapen om de kemiska produkter ni använder. Branschorganisationer kan ibland hjälpa till. Kemikalieinspektionens prioriteringsguide PRIO är ett verktyg som ger kunskap om hur ni kan gå till väga när ni bedömer vilka kemiska ämnen som är acceptabla ur miljö- och hälsosynpunkt.
- Ta fram en avvecklingslista för särskilt farliga ämnen, så kallade utfasningsämnen. Kemikalieinspektionens begränsningsdatabas informerar om ämnen som redan omfattas av lagkrav.
- Ersätt kemiska produkter som kan antas medföra risker för människors hälsa och miljön med mindre farliga produkter, enligt produktvalsprincipen i miljöbalken.
- Utveckla produktionsprocessen så att den kan ske utan eller med mindre miljö- och hälsofarliga kemiska produkter. Miljöanpassa produkten så att den går att använda, återanvända och/eller återvinna utan risk för spridning av miljö- och hälsofarliga kemikalier.
- Se till att alltid få aktuella säkerhetsdatablad för de kemiska produkter ni köper in.
- Använd frivilliga system, exempelvis certifierade miljövarudeklarationer, för hälso- och miljöinformation om er produkt/tjänst.
- Fråga gärna er tillsynsmyndighet (kommunen eller Länsstyrelsen) för mer information.
- Mycket information om hantering av kemikalier finns i Kemikaliehandboken som kan beställas av Länsstyrelsen.

SÄRSKILT RELEVANTA MILJÖMÅL:

Giftfri miljö	Säkrare användning och minskad produktion av kemikalier
Frisk luft	Minskade utsläpp av bl.a. flyktiga organiska ämnen
Skyddande ozonskikt	Minskade utsläpp av ozonnedbrytande ämnen

Energi

All framställning av energi medför miljöpåverkan i olika omfattning. Att använda energi på ett rationellt och effektivt sätt samt att använda förnybara istället för fossila bränslen är viktiga grundstenar för att nå många av miljömålen. En omställning av energianvändningen har stor påverkan på utsläppen av växthusgaser, men har också positiva följder för flera andra miljöaspekter. Möjligheterna att använda energin effektivare i industrin är stora.

Svensk industri har en hög energiförbrukning jämfört med andra länder i Europa. Fallstudier har visat att enskilda företag kan minska sin en-

ergianvändning med upp till hälften. Att kartlägga och följa upp verksamhetens energianvändning ger en grund för att prioritera rätt åtgärder. I en vanlig tillverkningsindustri går merparten av energianvändningen oftast till hjälpsystem som belysning, ventilation, pumpar och andra motordrivna system. Flera enkla åtgärder med låga eller inga investeringskostnader kan leda till lägre energikostnader för ditt företag. Även transporter står många gånger för en betydande del av ett företags energianvändning och möjligheterna till effektivisering är ofta stora.

HUR KAN NI GÖRA?

- Kartlägg verksamhetens energiflöden. Närföretag kan tillhandahålla statistik över tillförd energi. Statistik kan ofta tillhandahållas uppdelad per timme under hela året. Gör diagram över dygns- och veckotillförseln av energi för att få inblick och förståelse för hur energin används i verksamheten.
- Gör en åtgärdsplan för att effektivisera energianvändningen. Koppla planen till miljöledningssystemet om ett sådant finns, eller starta ett energiledningssystem. Din kommunala energi- och klimatrådgivare kan ge kostnadsfria råd om lämpliga effektiviseringsåtgärder.
- Se över tomgångsförluster, till exempel genom rundvandring på företaget när produktionen inte är igång. Behovsstyr maskindrift, uppvärmning, ventilation och belysning.
- Utnyttja funktionen för automatisk avstängning av datorer och installera timer för automatisk avstängning av andra kontorsapparater.
- Minska elbehovet för belysning. Byt ut lampor med dålig energieffektivitet, ta bort överflödiga armaturer, byt gammal armatur och använd ljusa färger vid ommålning.
- Sänk inomhustemperaturen, i synnerhet i förråd, källare, trapphus och outnyttjade utrymmen. Varje grads temperatursänkning ger cirka fem procents energibesparing.
- Installera drifttids/energimätare på delenergiflöden.
- Byt till miljömärkt el.
- Installera energieffektiva industriportar. Detta kan halvera energiförlusterna genom porten.
- Varvtalsreglera pumpar, fläktar och andra maskindrivna system.
- Byt om möjligt ut tryckluftssystem mot eldrivna verktyg. Tryckluft har låg verkningsgrad och kräver mer energi än eldrift. Om tryckluften inte går att byta ut, gör läcksökning på systemet och täta eventuella läckage.
- Ställ krav på energieffektivitet vid inköp. Utbilda inköpare och annan berörd personal i användning av livscykelkostnader, vilket innebär att man räknar med användningskostnaderna redan vid köptillfället.
- Byt om möjligt till fjärrvärme för uppvärmning. Samarbeta med närliggande industrier och kommunens fjärrvärmebolag för att hitta de bästa lösningarna för att utnyttja spillvärme och fjärrvärme. Om konvertering till fjärrvärme inte är möjlig ersätt direktverkande eluppvärmning och oljeeldning med biobränslen eller värmepumpar.

SÄRSKILT RELEVANTA MILJÖMÅL:

Begränsad klimatpåverkan	Minskad användning av fossila bränslen
God bebyggd miljö	Lägre energianvändning i byggnader, bättre inomhusmiljö
Frisk luft	Minskade utsläpp från förbränning av olja
Bara naturlig försuming	Minskade utsläpp från förbränning av olja

Transporter

Klimatfrågan är en av de största miljöutmaningarna samhället någonsin behövt hantera och det står klart att åtgärder måste ske snabbt. I Östergötland är transporterna den sektor som står för de största utsläppen av växthusgas, nära 40 procent. I länet och i hela Sverige ökar utsläppen från transportsektorn stadigt. Transporterna skapar också buller och står för en stadigt ökande andel av de luftföroreningar som orsakar hälsoproblem i tätorter. Inom transportsektorn används därtill en stor mängd farliga ämnen och kemikalier. Av den samman-

lagda mängden giftiga kemiska produkter som används i Sverige utgörs nästan hälften av bensin och diesel. Viktiga åtgärder för att minska transporternas miljöpåverkan är minskade och effektiviserade transporter, mindre andel trafik med bil och lastbil, samt övergång till förnybara drivmedel. Ditt företag kan göra många stora och små åtgärder inom detta område. Den stora mängd transporter som ett enda företag orsakar är ofta verksamhetens mest betydande miljöaspekt.

HUR KAN NI GÖRA?

- Kartlägg alla transporter som verksamheten orsakar, både egna och inköpta, och beräkna deras miljöpåverkan. NTM, Nätverket för transporter och miljö, kan hjälpa till med detta. Planering och styrning av transporter kan redovisas i en transportplan.
- Anta en policy för miljöanpassade transporter.
- Byt i möjligaste mån till biodrivmedel eller förnybart producerad el vid egna transporter. Ställ samma krav på leverantörer och distributörer.
- Om inte förnybara drivmedel finns tillgängliga; använd drivmedel av bästa miljöklass. Använd fordon och arbetsmaskiner av bästa miljöklass. Ställ samma krav på leverantörer och distributörer. Använd fordon med lägsta bränsleförbrukning och ställ motsvarande krav på inköpta transporter.
- Välj varor och råmaterial som transporterats så kort sträcka som möjligt på väg. Fyllnadsgraden i lastbilar ligger ofta på bara 30-70 procent, vilket medför onödigt stor miljöpåverkan. Öka fyllnadsgraden i fordon och effektivisera ruttplaneringen. Ställ motsvarande krav på leverantörer och distributörer. Samordna transporter inom och från företaget och ställ krav på samordnade varuleveranser från leverantörer.
- Flytta i möjligaste mån företagets långväga transporter från lastbil och flyg till järnväg eller båt. Kombinera korta matartransporter på lastbil med långväga räls- och sjötransporter.
- Ställ krav på att rederier som anlitas använder lågsavliga oljor och katalytisk avgasrening eller HAM-teknik (Humid Air Motor). Helst bör fartygen drivas med elkraft när de ligger i hamn.
- Vid inköp av transporter, ställ krav på att förarna är utbildade i sparsam körning. Utbilda även er egen personal.
- Se över användningen av tjänstebilar. Köp inte större bil/motor än nödvändigt och välj helst förnybara bränslen. Se till att dieslbilar har partikelfilter. Använd motorvärmare, kontrollera däckens lufttryck och köp däck med HA-fria slitytor som minskar spridningen av partiklar. Använd miljöanpassade kemikalier vid service och tvätt.
- Inför en policy för miljöanpassade tjänsteresor. Använd alltid tåg, buss eller tjänstecyklar i möjligaste mån vid både längre eller kortare tjänsteresor. Ha tjänstebilarna i bilpool. Undvik förmånsbilar och minska användningen av egen bil i tjänsten. Använd telefon- och videokonferenser.
- Agera på olika sätt för att få personalen att gå, cykla eller åka kollektivt till och från arbetet. Inför belöningsystem i form av möjlighet att cykla och gå på arbetstid, gratis kollektivtrafikkort och bekväma cykelparkeringar. Uppmuntra samåkning. Minimera parkeringsytan för bil och undvik gratis bilparkering. Samarbeta med kollektivtrafikens länshuvudmän för att öppna turer, linjer och hållplatser som passar ert företag.

SÄRSKILT RELEVANTA MILJÖMÅL:

Begränsad klimatpåverkan	Minskad användning av fossila bränslen
Frisk luft	Minskade utsläpp av bl.a. partiklar och flyktiga organiska ämnen
Bara naturlig försurning	Minskade utsläpp av kväve- och svaveloxider
Ingen övergödning	Minskade utsläpp av kväveoxider
God bebyggd miljö	Lägre bullernivåer
Giftfri miljö	Minskad användning och spridning av miljöfarliga ämnen

Buller

Buller är den miljöstörning som berör flest antal människor i Sverige. Vid en enkät i Östergötland 2007 uppgav över 20 procent av de tillfrågade att de besvärades av buller vid sin bostad minst en gång i veckan. Sömnstörningar, ökad risk för hjärtsjukdom, inlärningssvårigheter och försämrad förmåga att uppfatta och förstå tal är några kända effekter av bullerstörningar. Den vanligaste källan till bullerstörningar i länet är vägtrafik, flyg och tågtrafik. Andra källor är in-

dustrier, byggarbetsplatser och ventilation. Målet God bebyggd miljö innebär att människor inte ska utsättas för störande buller. Speciellt viktiga åtgärder för företag är att minska bullerstörningar från företagets transporter samt att se över bullrande utrustning. Se till att riktvärdena för externt industribuller underskrids med god marginal både vid befintlig verksamhet och nyetableringar.

HUR KAN NI GÖRA?

- Kartlägg de eventuella bullerstörningar verksamheten orsakar externt och internt. Kartläggning av trafikbuller kan förslagsvis göras i samband med miljöutredning av verksamhetens transporter.
- Minska antalet bullerstörda genom att minska och effektivisera era vägtransporter, särskilt inom tätort. Ställ krav på ruttplanering som minskar antalet bullerstörda, genom att exempelvis undvika transporter nattetid eller vid rekreationsområden och särskilt bullerutsatta gator.
- Satsa på att få så stor andel av personalen som möjligt att åka kollektivt, cykla eller gå till jobbet.
- Använd lågbullrande fordon och däck och ställ samma krav på inköpta transporter. Buller från däck och vägbana dominerar över motorljudet vid hastigheter över cirka 40 km/h.
- Ställ krav på maximal ljudnivå vid nyinköp av fläktar, maskiner och annan bullrande utrustning. Se även över befintlig utrustning. Varvtalsreglera och justera för lägsta möjliga ljudnivåer, och byt successivt ut gammal högbullrande utrustning.
- Använd hinder för bullerspridning såsom inbyggnad av maskiner, bullerskärmar, skyddsvallar med mera där källdämpning inte är möjlig eller tillräcklig.

SÄRSKILT RELEVANTA MILJÖMÅL:

God bebyggd miljö

Lägre bullernivåer i tätorter

Avfall

I ett hållbart Sverige kan vi inte bygga upp berg med onödiga och farliga sopor. Målet God byggd miljö innebär att den totala mängden avfall ska minska, att avfallet ska bli mindre farligt och att avfall ska sorteras och återföras i kretsloppet. Säker hantering av farligt avfall är även en förutsättning för att nå målet Giftfri miljö. Den så kallade avfallshierarkin som gäller för hela EU innebär att man i första hand ska förebygga att avfall överhuvudtaget uppkommer. I andra hand ska avfallet återanvändas, materialåtervinnas, utnyttjas för energiproduktion, eller i sista hand bortskaffas på ett säkert sätt.

(Farligt avfall ska som regel inte återanvändas.) Mindre avfall och ökad återvinning kan, förutom miljövinsten, även sänka kostnaderna för ditt företag. Enligt miljöbalken ska alla som bedriver en verksamhet utnyttja möjligheterna till återanvändning och återvinning. Grunden är sortering i följande fraktioner: farligt avfall, avfall till återanvändning och återvinning, avfall som omfattas av producentansvar, brännbart avfall samt icke brännbart avfall. Du som verksamhetsutövare har ansvaret för identifieringen av allt avfall.

HUR KAN NI GÖRA?

- Kartlägg mängd och slag av avfall som uppkommer årligen samt hur det hanteras.
- Källsortera olika avfallsslag och återvinn så mycket som möjligt. Använd färre material, som är lätta att separera och därigenom källsortera. Ju renare fraktioner, desto lättare att hantera, lagra, transportera och återvinna.
- Återanvänd emballage och se över beställningsrutiner för att minimera emballagemängder.
- Inför säkra rutiner för identifieringen och hanteringen av farligt avfall. Farligt avfall och vanligt avfall får inte blandas eller förvaras tillsammans. Märk upp det farliga avfallet och förvara det säkert utan risk för läckage. För

mer information, kontakta renhållningsansvarig i din kommun.

- Kontrollera att transportören och mottagaren av ert avfall har de tillstånd som krävs.
- Undersök marknaden för restprodukter.
- Utveckla produkten så att den håller länge, går att återvinna och inte innehåller farliga ämnen som medför miljö- eller hälsoproblem vid återvinning eller annat omhändertagande. Om produkten måste förpackas gör det med så lite och så återvinningsbara förpackningar som möjligt. Se över rutiner och processer för att kunna minska avfallsmängderna.

SÄRSKILT RELEVANTA MILJÖMÅL:

Giftfri miljö	Minskad spridning av miljöfarliga ämnen
God byggd miljö	Minskade avfallsmängder och mindre deponering
Frisk luft	Minskade utsläpp från förbränning av avfall

Utsläpp till luft

Påverkan på luftmiljön från transporter och förbränning är betydande. Åtgärder som minskar dessa utsläpp är av största vikt för möjligheterna att klara de regionala miljömålen för luftkvalitet. Valet av rätt åtgärder börjar med en

kartläggning av företagets utsläppskällor. Kan produkten/tjänsten och processen utvecklas så att utsläppen kan minskas? De utsläpp som inte kan undvikas bör renas med bästa möjliga reningsteknik.

HUR KAN NI GÖRA?

- Inventera fasta och diffusa utsläppskällor, mängder och ämnessammansättningar. Håll systematisk och regelbunden kontroll på utsläppen.
- Använd bästa möjliga teknik vid rening, produktion och lagring för att minimera luftutsläpp.
- Använd eller sälj inte sådana kemiska produkter som kan befaras medföra risker för hälsa eller miljö, om de kan ersättas med produkter som kan antas vara mindre
- farliga. Byt exempelvis ut klorerade och organiska lösningsmedel mot vattenbaserade. Använd smörjfetter och hydraulvätskor som uppfyller miljökraven i svensk standard.
- Genomför åtgärder för att minska och effektivisera företagets transporter och energianvändning. Ställ om till förnybara energikällor och hållbara transportslag.
- Utveckla produkten/tjänsten och processen samt planera verksamheten så att utsläppen till luft minimeras.

SÄRSKILT RELEVANTA MILJÖMÅL:

Begränsad klimatpåverkan	Minskade utsläpp av växthusgaser
Frisk luft	Minskade utsläpp av bl.a. partiklar och flyktiga organiska ämnen
Bara naturlig försurning	Minskade utsläpp av svavel- och kväveoxider
Ingen övergödning	Minskade utsläpp av kväveoxider

Utsläpp till mark och grundvatten

I Östergötland finns över 4000 förorenade områden. Detta innebär mark, grundvatten, ytvatten, sediment eller byggnader där halten av något ämne är så hög att den kan orsaka risk för människors hälsa eller för miljön. Föroreningen kan ha uppkommit exempelvis vid hantering och förvaring av kemikalier, avfall och annat material, eller genom olyckor eller läckage. Förorenade områden kan läcka ämnen till mark och grundvatten och kan vara ett stort miljöhot. Det är därför viktigt för företag att känna till om det finns sådana områden i eller nära deras verksamhet. En annan viktig aspekt är självfallet att förebygga att man själv orsakar föroreningar av områden – inte minst eftersom man då blir ekonomiskt ansvarig för saneringen.

HUR KAN NI GÖRA?

- Inventera vilken verksamhet som funnits på området och i byggnaderna tidigare. Var och hur har kemikalier, oljor och avfall hanterats och förvarats? Har några deponier och utfyllnader funnits? Finns kända utsläpp? Finns föroreningar i byggnader som inte är orsakade av den verksamhet som bedrivits i dem? Exempel på sådana föroreningar är PCB i fogar eller kvicksilverbrytare. En noggrann inventering sparar mycket pengar inför en undersökning och eventuell sanering.
- Undersök företagets mark, grundvatten och byggnader efter att en inventering gjorts. Anlita en erfaren konsult för att göra provtagningsprogram och ta proverna. Upp-täcker man en förorening måste man informera tillsynsmyndigheten – kommunen eller länsstyrelsen.
- Sanera vid förorening. Sanering och andra åtgärder måste anmälas till tillsynsmyndigheten, alltså kommunen eller Länsstyrelsen.
- Kartlägg kemikalieanvändningen och byt ut farliga kemikalier mot mindre farliga enligt miljöbalkens produktvalsprincip.
- Samla upp eventuella föroreningar innan de påverkar mark och grundvatten. All verksamhet som kan förorena bör bedrivas på hårdgjord yta och med uppsamlingsanordningar för dagvatten.
- Säkra förvaringen av kemikalier och farligt avfall. Förvara på skyddad plats utan golvbrunn och/eller i invallade behållare. Blanda inte olika avfall och kemikalier. Märk upp förpackningar med farligt avfall, se till att de är hela och tillslutna.
- Miljösäkra påfyllningen och godsmottagningen av kemikalier, inte minst eldningsolja och andra bränslen. Inför säkerhetsrutiner och säkerhetsanordningar. Hårdgör ytor för att hindra läckage till mark och grundvatten. Ha alltid brunnsförslutningar och absorptionsmedel tillgängliga vid hantering av flytande kemikalier.

SÄRSKILT RELEVANTA MILJÖMÅL:

Giftfri miljö	Minskad spridning av miljöfarliga ämnen
Grundvatten av god kvalitet	Renare grundvatten

Vatten och avlopp

Östersjön och många av Östergötlands sjöar och vattendrag är hårt drabbade av algblooming och andra miljöproblem. Varje sommar läser vi

om giftiga alger och syrebrist och om människor och djur som mår dåligt efter att de fått i sig vatten när de badat.

Den främsta orsaken till algbloomingarna är övergödningen, det vill säga för stor tillförsel av växtnäringssämnen kväve och fosfor. Insatser inom jordbruket och industrin samt vid kommunala avloppsreningsverk och enskilda avlopp är viktiga för att minska utsläppen av näringsämnen och andra ämnen. Minskade kemiska föreningar i industriavlopp leder dessutom till färre störningar i kommunala avloppsreningsverk.

Inte bara ytvatten utan även grundvatten påverkas av olika verksamheter. Exempel på föroreningar av mänskligt ursprung i grundvatten är bekämpningsmedel, oljeprodukter, nitrat, försurande ämnen, metaller, mikrobiologiska föroreningar och klorid. Förutom att minska utsläpp av olika ämnen kan vi skydda grundvattnet genom att hushålla med vår

vattenförbrukning. En sänkt grundvattennivå kan påverka dricksvattenförsörjningen och störa livsmiljöer för djur och växter. Även i områden med god vattentillgång är det viktigt att hushålla med vatten, eftersom krävs kemikalier och energi för att rena och distribuera vattnet.

Förutom minskad miljöpåverkan kan ni också spara pengar på åtgärder för att minska utsläppen. Använd bästa reningsteknik lokalt på företaget för de utsläpp som eventuellt uppstår. Genom bra egenkontroll och förebyggande åtgärder kan ni undvika utsläpp vid olika former av haverier, exempelvis läckage och överfyllnad, som annars kan bli förödande för växt- och djurliv samt vattenkvalitet.

HUR KAN NI GÖRA?

- Kartlägg vilka ämnen som används inom verksamheten och vilka som går ut till reningsverket eller till dagvattnet. Hur stora är volymerna och vilka är riskerna?
- Kartlägg vattenförbrukningen vid verksamhetens olika moment och undersök om förbrukningen kan minska.
- Slut processer i möjligaste mån för att spara vatten och undvika eller minska utsläpp av föroreningar.
- Optimera flödet i produktionsprocesserna. I många processer kan regleringen förbättras, vilket minskar vattenförbrukningen och utsläppen till det kommunala avloppet. Kanske kan ni få ut mer av produkten och samtidigt behöva rengöra mindre!
- Vidta andra vattenbesparande åtgärder. Ett exempel är att använda lätt förorenat vatten till annan förbrukningskälla som har lägre reningskrav, exempelvis genom motströmssköljning.
- Testa ert industriella processavlopp på innehåll av giftiga, stabila eller bioackumulerbara ämnen. Använd bästa reningsteknik lokalt på företaget. Industriellt processvatten kan renas genom membranfiltrering, jonbyte och indunstning. Lokala fång- och sedimentationsdammar kan minska utsläppen av kväve och fosfor.
- Beakta vattentäkter, vattenskyddsområden och risker för grundvattensänkningar inför nyetableringar.
- Byt ut farliga kemiska produkter till sådana som är mindre skadliga ur miljö- och hälsosynpunkt, enligt miljöbalkens produktvalsprincip.
- Fasa ut särskilt farliga ämnen. Detta definieras som organiska ämnen som är långlivade och bioackumulerbara, som kan orsaka cancer, eller som kan påverka arvsmassa och fortplantning. Även tungmetallerna kvicksilver, kadmium och bly räknas som särskilt farliga.
- Säkra förvaringen av kemiska produkter och farligt avfall. Förvara på skyddad plats utan golvbrunnar. Se till att olika kemiska produkter inte blandas och att behållare är invallade.
- Minska haveririsker genom att höja riskmedvetandet på företaget och vidta tekniska säkerhetsåtgärder, som att hårdgöra ytor och installera uppsamlingsankar för dagvatten.
- Minimera och samla in spill (internt, externt, installations- och produktionsspill) för att förhindra förorening av vatten och öka resurseffektiviteten.

SÄRSKILT RELEVANTA MILJÖMÅL:

Giftfri miljö	Minskad spridning av miljöfarliga ämnen
Ingen övergödning	Lägre utsläpp av fosfor- och kväveföreningar
Grundvatten av god kvalitet	Renare grundvatten och stabil grundvattennivå

MER INFORMATION

Kontaktuppgifter

För mer information, kontakta miljökontoret i din kommun:

Boxholm	www.boxholm.se	0142-895 00
Finspång	www.finspang.se	0122-850 00
Kinda	www.kinda.se	0494-190 00
Linköping	www.linkoping.se	013-20 60 00
Mjölby	www.mjolby.se	0142-850 00
Motala	www.motala.se	0141-22 50 00
Norrköping	www.norrkoping.se	011-15 00 00
Söderköping	www.soderkoping.se	0121-181 00
Vadstena	www.vadstena.se	0143-150 00
Valdemarsvik	www.valdemarsvik.se	0123-191 00
Ydre	www.ydre.se	0381-66 12 00
Åtvidaberg	www.atvidaberg.se	0120-830 00
Ödeshög	www.odeshog.se	0144-350 00

Du kan också kontakta Länsstyrelsen:

www.lansstyrelsen.se/ostergotland 013-19 60 00

Läs mer:

Bra information finns bland annat hos myndigheterna:

Energimyndigheten	www.energimyndigheten.se
Kemikalieinspektionen	www.kemi.se
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	www.msb.se
Naturvårdsverket	www.naturvardsverket.se

Andra bra informationskällor:

Avfallsfrågor:	Avfall Sverige	www.avfallsverige.se
Energirådgivning:	Energikontoret Östra Götaland	www.energiost.se
Godstransporter:	Nätverket för transporter & miljö	www.ntm.a.se
Källsortering:	Avfallsportalen	www.sopor.nu
Miljöarbete:	Näringslivets miljöchefer	www.nmc.a.se
Miljöledningssystem:	Swedish Standards Insitute	www.sis.se
Miljömål:	Miljömålportalen	www.miljomal.se
Miljömärkning:	Bra miljöval (Falken)	www.snf.se
	Svanen	www.svanen.nu
	KRAV	www.krav.se
	EU-blomman	www.blomman.nu
Sparsam körning:	Sveriges Trafikskolors Riksförbund	www.str.se
Upphandling:	Miljöstyrningsrådet	www.msr.se

Interna miljömål är ofta motorn i förändringsarbetet för både små och stora företag. Det finns även miljömål för Sverige som nation, liksom regionala miljömål i alla län. Med den här broschyren vill vi ge dig som företagare i Östergötland inspiration och exempel på hur du med ledning av nationella och regionala miljömål kan stärka ditt företags miljöarbete. Broschyren är framtagen av MÖTA, Miljösamverkan Östergötland. Detta är ett samarbete mellan länets 13 kommuner och Länsstyrelsen.

Vi önskar dig en intressant läsning och lycka till i miljöarbetet!

möta
Miljösamverkan Östergötland

 Miljömål i Östergötland